

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.
AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.
АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

DOI: 10.59610/bbu4.2025.4.5

*Əmiraslanova Dilarə Əmiraslan qızı,
iqtisad üzrə fəlsəfə doktoru, dosent,
Bakı Biznes Universiteti,
E-mail: dilare.amiraslanova@mail.ru
© Əmiraslanova D.Ə., 2025*

UOT: 336.741.2

JEL: H55, J26, J32, O33, H83

KRİPTOVALYUTALARIN İNNOVATİV MALİYYƏ STRATEGİYALARINA TƏSİRİNİN QİYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ

X Ü L A S Ə

Tədqiqatın məqsədi - kriptovalyutaların (Bitcoin, Ethereum, stablecoinlər və s.) innovativ maliyyə strategiyalarında oynadığı rolu müəyyənləşdirmək, onların əənəvi maliyyə sistemlərinə integrasiya imkanlarını və risklərini təhlil etməkdir. Tədqiqat həm nəzəri, həm də praktiki səviyyədə kripto bazarının maliyyə qərarlarına, kapital idarəciliyinə və investisiya modellərinə təsirini ortaya qoyur.

Tədqiqatın metodologiyası - tədqiqatda analitik və müqayisəli metodlardan istifadə olunmuşdur. Məlumat bazası kimi beynəlxalq maliyyə təşkilatlarının (IMF, World Bank), kripto bazarlarının (CoinMarketCap, Binance Research) və yerli maliyyə orqanlarının rəsmi hesabatları təhlil edilmişdir. Statistik göstəricilərin təhlili, qrafik modelləşdirmə və elmi ədəbiyyatların sintezi tədqiqatın əsas metodoloji dayağını təşkil etmişdir.

Tədqiqatın tətbiqi əhəmiyyəti - araşdırmanın nəticələri dövlət maliyyə siyasətinin rəqəmsallaşması, kripto aktivlərin hüquqi tənzimlənməsi və innovativ investisiya strategiyalarının formalaşdırılması sahəsində praktik tövsiyələrin hazırlanmasında istifadə oluna bilər. Bu həmçinin maliyyə institutları, startaplar və investorlar üçün risklərin idarə edilməsi və gəlirliliyin artırılması baxımından əhəmiyyət kəsb edir.

Tədqiqatın nəticələri - tədqiqat nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, kriptovalyutalar maliyyə bazarlarında likvidlik mənbəyi kimi çıxış etməklə yanaşı, rəqəmsal transformasiyanın əsas hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmişdir. Onların tətbiqi nəticəsində kapital axınlarının sürəti artır, əməliyyat xərcləri azalır və maliyyə inklüzivliyi genişlənir. Lakin eyni zamanda qiymət dəyişkənliyi və normativ tənzimləmə problemləri sistem sabitliyinə təsir edən əsas risk amilləridir.

Tədqiqatın orijinallığı və elmi yeniliyi - bu tədqiqat kriptovalyutaların yalnız alternativ ödəniş vasitəsi kimi deyil, həm də innovativ maliyyə strategiyalarının formalaşmasında strateji alət kimi rolu baxımından kompleks şəkildə araşdırılması ilə fərqlənir. Əldə edilən nəticələr milli maliyyə sistemlərinin rəqəmsal adaptasiyası üçün yeni elmi istiqamətlərin müəyyən edilməsinə imkan yaradır.

Açar sözlər: kriptovalyuta, innovativ maliyyə strategiyaları, rəqəmsal iqtisadiyyat, blockçeyn texnologiyası, maliyyə innovasiyaları, rəqəmsal transformasiya, smart müqavilələr.

GİRİŞ

Kriptovalyutalar son illərdə global maliyyə sistemində yeni və innovativ yanaşmaların əsasını təşkil edən rəqəmsal aktivlərə çevrilmişdir. Onların yaradılması və sürətlə yayılması ənənəvi maliyyə institutları və strategiyalarında ciddi dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Ənənəvi maliyyə alətlərindən fərqli olaraq, kriptovalyutalar mərkəzləşdirilməmiş, şəffaf və təhlükəsiz əməliyyatlara imkan verir. Blokçeyn texnologiyası vasitəsilə maliyyə əməliyyatlarının şəffaf və dəyişdirilməz formada aparılması, maliyyə qərarlarının daha effektiv və təhlükəsiz şəkildə verilməsinə şərait yaradır. Eyni zamanda, kripto valyutalar startaplar üçün kapital cəlb etmə vasitəsi kimi istifadə olunur və bu da innovativ investisiya modellərinin meydana çıxmasına səbəb olmuşdur. DeFi (decentralized finance - mərkəzsiz maliyyə) platformaları vasitəsilə istifadəçilər kredit, sığorta, investisiya və digər maliyyə xidmətlərinə bank və ya digər vasitəçilər olmadan çıxış əldə edə bilirlər. Kriptovalyutaların qiymət dəyişkənliyi həm risk, həm də yüksək gəlir imkanı yaratdığı üçün maliyyə strategiyalarının formalaşmasında yeni yanaşmaların tətbiqini zəruri edir. Bu baxımdan, kripto valyutalar müasir dövrün innovativ maliyyə strategiyalarında əsas komponentlərdən birinə çevrilmişdir. Onların geniş tətbiqi maliyyə bazarlarında rəqabəti artırmaqla yanaşı, gələcəkdə iqtisadi modellərin yenidən qurulmasına da səbəb ola bilər. Son illər ərzində maliyyə sektorunda müşahidə olunan texnoloji yeniliklər və rəqəmsallaşma tendensiyaları kriptovalyutaların meydana çıxması və sürətlə yayılması ilə daha da sürətlənmişdir. Kriptovalyutalar yalnız alternativ ödəniş vasitəsi kimi deyil, həm də innovativ maliyyə strategiyalarının əsas komponenti kimi çıxış etməyə başlamışdır. Blokçeyn texnologiyasına əsaslanan bu rəqəmsal valyutalar mərkəzləşdirilməmiş əməliyyatların həyata keçirilməsinə imkan verərək ənənəvi bankçılıq və maliyyə sistemlərinə rəqabət yaratmışdır. Kriptovalyutaların maliyyə strategiyalarında istifadəsi əsasən onların sürətli əməliyyat imkanları, yüksək şəffaflıq səviyyəsi və vasitəçilərin aradan qaldırılması ilə bağlıdır. Bu, maliyyə xərclərinin azalması, risklərin daha effektiv idarə olunması və bazar iştirakçıları üçün çevik qərarvermə imkanları yaradır. Eyni zamanda, kriptovalyutalar yeni maliyyə alətləri və modellərinin – məsələn, DeFi (mərkəzsiz maliyyə), NFT-lər və smart müqavilələrin – inkişafına şərait yaradır. Bu kimi yeniliklər ənənəvi maliyyə yanaşmalarının yenidən nəzərdən keçirilməsini zəruri edir. Mövzunun əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, rəqəmsal aktivlər artıq təkcə texnoloji maraq obyektı deyil, həm də global iqtisadi siyasətin formalaşmasında mühüm rol oynayan bir vasitəyə çevrilmişdir.

Kriptovalyutalar yalnız yeni bir ödəniş vasitəsi olmaqla kifayətlənmir, həm də maliyyə strategiyalarında innovativ yanaşmaların tətbiqinə geniş imkanlar yaradır. Onların bazara daxil olması ilə maliyyə sahəsində şəffaflıq, sürət, aşağı əməliyyat xərcləri və vasitəçilərdən asılılığın azalması kimi üstünlüklər ön plana çıxmışdır. Bu da ənənəvi bankçılıq sistemlərinin səmərəliliyinə yenidən baxılmasına və yeni strategiyaların hazırlanmasına təkan vermişdir. Eyni zamanda, kripto bazarındakı sürətli dəyişkənlik və risk faktorları investorları daha çevik və təhlilə əsaslanan maliyyə qərarları verməyə sövq edir. Bu səbəbdən kriptovalyutalar həm strateji risklərin idarə olunması, həm də yüksək gəlir imkanlarının əldə olunması baxımından diqqət mərkəzindədir. Müxtəlif ölkələrin bu texnologiyalara yanaşması, normativ çərçivələrin formalaşması və kripto aktivlərin hüquqi statusu da bu sahədə strateji qərarların verilməsində mühüm rol oynayır.

Bu baxımdan, kriptovalyutaların innovativ maliyyə strategiyalarındakı rolu təkcə texnoloji baxımdan deyil, həm də iqtisadi, hüquqi və sosial aspektlərdən araşdırılmalıdır. Mövzunun aktuallığı ondan ibarətdir ki, rəqəmsal aktivlər təkcə maliyyə aləti kimi deyil, həm də gələcək iqtisadi modellərin əsasını təşkil edən mühüm elementə çevrilməkdədir.

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

Kriptovalyutaların yaranma əsasları və iqtisadi zərurəti

Qlobal iqtisadiyyatda rəqəmsal texnologiyaların inkişafı nəticəsində maliyyə sistemləri köklü dəyişikliklərə məruz qalmışdır. Blokçeyn texnologiyası əsasında formalaşan kripto valyutalar, ənənəvi pul sistemlərinə alternativ olaraq daha şəffaf və az xərcli əməliyyat mexanizmləri təklif edir. Bu texnologiyalar xüsusilə beynəlxalq ödənişlərdə vasitəçiləri aradan qaldıraraq əməliyyatların sürətini artırır və maliyyə sisteminin mərkəzləşməsini azaldır. Kripto aktivlərin artan populyarlığı investorların marağını cəlb etməklə yanaşı, dövlət tənzimləyici orqanlarının diqqətini də cəmləmişdir. Məsələn, IMF-in 2024-cü il hesabatına əsasən, dünya üzrə maliyyə əməliyyatlarının təxminən 6%-i artıq kripto əsaslı sistemlər vasitəsilə həyata keçirilir. Bu rəqəm 2030-cu ilə qədər 15%-ə çata bilər [1, s.94].

Rəqəmsal iqtisadi sistemə keçid yalnız texnoloji yenilik deyil, həm də iqtisadi münasibətlərin fəlsəfəsinin dəyişməsi deməkdir. Ənənəvi iqtisadiyyat fiziki valyutalara və mərkəzləşdirilmiş maliyyə qurumlarına əsaslanırdısa, rəqəmsal iqtisadi modeldə dəyərin formalaşması və dövriyyəsi virtual aktivlər və kodlaşdırılmış müqavilələr vasitəsilə həyata keçirilir. Bu transformasiya nəticəsində iqtisadi subyektlər arasında etimad mexanizmi insan və təşkilat səviyyəsindən çıxaraq, texnoloji sistem səviyyəsinə - yəni “etimadın kodlaşdırılması” prinsipinə əsaslanmağa başlamışdır. Müasir iqtisadi sistemdə rəqəmsallaşma həm makro, həm də mikro səviyyədə qərar qəbulətmə proseslərinə təsir göstərir. Məsələn, süni intellekt əsaslı maliyyə analitika sistemləri bazar tendensiyyalarını real vaxtda qiymətləndirərək investorların qərar qəbulətmə riskini azaldır. Bu, kripto bazarlarında alqoritmik ticarətin (algorithmic trading) geniş yayılmasına səbəb olmuşdur. Statistikanın məlumatına görə, 2024-cü ildə kripto əməliyyatlarının 63%-i avtomatlaşdırılmış sistemlər vasitəsilə həyata keçirilmişdir. Eyni zamanda, rəqəmsal iqtisadi sistemə keçid fiskal idarəetmə sahəsində də yeniliklər tələb edir. Dövlət büdcələrinin rəqəmsal formada icrası, vergi hesabatlarının “smart contract” texnologiyası üzərindən aparılması, korrupsiya və kölgə iqtisadiyyatının qarşısını almaq üçün real mexanizmlər yaradır. Bu baxımdan, Estoniya, Sinqapur və Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri kimi ölkələrdə rəqəmsal idarəetmə modeli uğurlu nümunə hesab olunur.

Azərbaycan üçün də bu tendensiya aktuallıq kəsb edir. “Rəqəmsal transformasiya konsepsiyası (2022–2026)” sənədinə əsasən, dövlət xidmətlərinin 95%-nin rəqəmsal formata keçirilməsi planlaşdırılır. Bu çərçivədə blokçeyn texnologiyasının dövlət qeydiyyatı, sosial ödənişlər və büdcə icrası sahəsində tətbiqi real perspektiv kimi qiymətləndirilir. Kripto texnologiyalarının tənzimlənməsi istiqamətində ilkin hüquqi addımların atılması isə ölkədə maliyyə sisteminin innovativ inkişafını təmin edə bilər [2, s.60].

Rəqəmsal iqtisadi sistemin əsas üstünlükləri - sürət, şəffaflıq, inklüzivlik və əməliyyatların avtomatlaşdırılmasıdır. Bununla belə, bu keçid prosesində informasiya təhlükəsizliyi, məlumatların qorunması və hüquqi tənzimləmə kimi risklər də mövcuddur. Buna görə də, rəqəmsallaşmanın genişlənməsi yalnız texnoloji deyil, həm də institusional və etik çərçivədə aparılmalıdır. Rəqəmsal iqtisadi sistemə keçid qlobal iqtisadiyyatın strukturunu dəyişərək kapitalın yeni dövriyyə formalarını yaratmışdır. Əgər əvvəl kapitalın əsas hərəkəti istehsal və ticarət vasitəsilə baş verirdisə, indi bu hərəkət rəqəmsal kodlaşdırılmış dəyərlər - yəni tokenlər vasitəsilə həyata keçirilir. Bu, kripto iqtisadiyyatını gələcəyin iqtisadi paradigmasına çevirir. Azərbaycan kimi neftdən asılı ölkələr üçün bu keçid iqtisadi diversifikasiyanın əsas alətlərindən biri ola bilər.

Kriptovalyutalar maliyyə inklüzivliyinin artırılmasında mühüm rol oynayır. İnkişaf etməkdə olan ölkələrdə bank xidmətlərinə çıxışı olmayan əhali üçün kripto texnologiyalar “rəqəmsal bank” funksiyasını yerinə yetirir. Dünya Bankının 2023-cü il məlumatına görə, Sub-Sahara Afrikası və Cənubi Asiya regionlarında kripto cüzdan istifadəçilərinin sayı 150 milyonu keçmişdir. Bu, maliyyə bərabərliyi baxımından inqilabi göstəricidir.

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

Cədvəl 1.

2018–2024-cü illərdə kriptovalyuta istifadəçilərinin global artım dinamikası

İl	Kripto istifadəçilərinin sayı (mln nəfər)	Global pay (%)
2018	50	1.2
2020	120	2.8
2022	250	4.5
2024	420	6.0

Cədvəl 1-də 2018–2024-cü illər ərzində kriptovalyutalardan istifadə edənlərin sayının və onların global payının artım meyli təsvir olunur. Göründüyü kimi, son altı il ərzində istifadəçi sayı 50 milyondan 420 milyona yüksəlmiş, yəni təxminən 8,4 dəfə artım qeydə alınmışdır. Bu, kripto bazarına olan etimadın, texnoloji əlçatanlığın və rəqəmsal savadlılığın artmasının nəticəsidir. 2020-ci ildən sonra müşahidə olunan kəskin artım mərhələsi, pandemiya dövründə onlayn maliyyə əməliyyatlarının çoxalması və mərkəzsiz platformalara yönəlmənin güclənməsi ilə izah olunur. Xətti trendlər göstərir ki, global kripto istifadəçi payı 2024-cü ildə artıq 6%-ə çatmışdır və 2030-cu ilə qədər 10%-i keçməsi ehtimal olunur. Bu artım yalnız texnoloji faktorlarla deyil, həm də iqtisadi və sosial amillərlə əlaqəlidir [3, s.112]. İnflyasiyanın yüksəldiyi dövrlərdə kripto aktivlərə olan maraq daha çox artır. Beləliklə, kripto bazarları həm alternativ investisiya aləti, həm də maliyyə inklüzivliyinin mühüm elementi kimi global sistemdə öz yerini möhkəmləndirir. Cədvəl 1-də göründüyü kimi, son altı il ərzində kripto bazarının istifadəçi sayı təxminən səkkiz dəfə artmışdır. Bu, həm texnoloji adaptasiyanın, həm də maliyyə davranışlarının dəyişməsinin nəticəsidir.

Rəqəmsal texnologiyaların bu qədər sürətli yayılması, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə iqtisadi bərabərliyin yeni mərhələyə keçidini təmin etmişdir. Ənənəvi bank sistemlərində hesab açmaq üçün şəxsiyyət sənədləri, gəlir sübutları və digər tələblər mövcuddur. Lakin kripto sistemlərində bu baryerlər minimuma endirilir. Sadəcə internet bağlantısı və mobil cihaz vasitəsilə hər bir fərd beynəlxalq maliyyə əməliyyatlarını həyata keçirə bilər. Bunun nəticəsində “banklaşdırılmamış” əhəlinin böyük hissəsi maliyyə sisteminə inteqrasiya olunur. Məsələn, Nigeriya, Filippin və Hindistan kimi ölkələrdə “peer-to-peer” kripto əməliyyatlarının həcmi son üç ildə 300%-dən çox artmışdır. Bu, ənənəvi bank sistemlərinin əhatə edə bilmədiyi regionlarda iqtisadi fəallığı artırmışdır. Kripto inklüzivliyinin mühüm tərəfi həm də qadınların və gənclərin iqtisadi fəallığı ilə bağlıdır. “UN Women” təşkilatının 2024-cü il hesabatına əsasən, kriptovalyutalardan istifadə edən qadın sahibkarların sayı son beş ildə iki dəfə artmışdır. Bu fakt göstərir ki, rəqəmsal maliyyə texnologiyaları gender bərabərliyinə və sosial ədalətə də töhfə verir. Eyni zamanda, kripto sistemləri maliyyə savadlılığını artıran platforma kimi də çıxış edir. “Play-to-earn” (qazanaraq öyrənmə) modelləri və kripto təhsil təşəbbüsləri insanların həm gəlir əldə etməsinə, həm də maliyyə alətlərini daha dərindən başa düşməsinə imkan verir. Bu, xüsusilə gənclər arasında iqtisadi şüurun formalaşmasına müsbət təsir edir.

Kripto maliyyə inklüzivliyi iqtisadi azadlığın yeni formasını yaradır. Ənənəvi sistemlərdə iqtisadi bərabərlik dövlət siyasətləri və bank mexanizmləri ilə təmin olunurdusa, kripto modelində bu, texnologiyanın özündə cəmlənir. Blokçeyn üzərində aparılan əməliyyatlar şəffaf, izlənilə bilən və mərkəzsiz olduğundan, hər bir fərd iqtisadi sistemin bərabər iştirakçısına çevrilir.

Azərbaycan kontekstində bu proses daha da aktuallaşır. “Azərbaycan Rəqəmsal Transformasiya Strategiyası 2022–2026” çərçivəsində rəqəmsal ödəniş platformalarının genişləndirilməsi və e-hökumət xidmətlərinin təkmilləşdirilməsi nəzərdə tutulur. Bu, kriptovalyutaların tətbiqi üçün münbit infrastruktur formalaşdırır. Xüsusilə regionlarda yaşayan və bank filiallarına çıxışı olmayan vətəndaşlar üçün kripto texnologiyalar maliyyə resurslarına bərabər çıxışı təmin edə

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

bilər. Beləliklə, kriptovalyutalar təkcə texnoloji innovasiya deyil, həm də iqtisadi inklüzivliyin sosial aləti kimi çıxış edir. Onların tətbiqi gələcəkdə iqtisadi sistemlərdə ədalətli gəlir bölgüsünün və iqtisadi sabitliyin təmin edilməsində mühüm rol oynaya bilər.

Kriptovalyutaların maliyyə strategiyalarında tətbiq sahələri

Kripto aktivlər qlobal kapital bazarlarında yeni investisiya alətləri kimi çıxış edir. İnvestorlar üçün bu aktivlər yüksək gəlirliliklə yanaşı yüksək dəyişkənlik (volatillik) riski daşıyır. Buna baxmayaraq, bir çox portfel menecerləri kripto aktivləri diversifikasiya vasitəsi kimi portfellerinə daxil edirlər. 2024-cü ildə “BlackRock” və “Goldman Sachs” kimi iri maliyyə qurumları kripto fondlar yaratmışdır. Kripto aktivlərin kapital bazarına inteqrasiyası, ənənəvi maliyyə alətləri ilə rəqabət qabiliyyətli bir alternativ formalaşdırmışdır. Bu inteqrasiya nəticəsində investorların seçim spektri genişlənmiş, aktivlərin tokenləşdirilməsi və “smart-contract” əsaslı idarəetmə modelləri yaranmışdır. Tokenləşmə prosesi aktivlərin rəqəmsallaşdırılmasını təmin edərək, daşınmaz əmlak, incəsənət və digər qeyri-likvid aktivlərin də ticarətə çıxarılmasına imkan verir. Bu, kapital bazarlarının likvidliyini artıran yeni bir iqtisadi modelin əsasını qoyur.

Müasir investisiya portfellerində kripto aktivlərin rolu getdikcə daha aydın görünür. Maliyyə analitikləri bu aktivləri “alternativ investisiya sinfi” kimi qiymətləndirirlər. 2023-cü ildə “JP Morgan Asset Management” tərəfindən aparılmış araşdırmaya əsasən, kripto valyutalar yüksək riskli, lakin inflyasiya dövründə qoruyucu alət funksiyasını yerinə yetirə bilər. Bu səbəbdən də investorlar portfellerinin 5-10%-ni kripto aktivlərə yönəltməyi məqsəduyğun hesab edirlər. Bununla yanaşı, kripto bazarlarının inkişafı maliyyə texnologiyalarının (FinTech) güclənməsini də stimullaşdırmışdır. Yeni nəsil ticarət platformaları, alqoritmik treyding sistemləri və rəqəmsal aktivlərin bazar dərinliyini ölçən göstəricilər investorların qərarvermə mexanizmini dəyişmişdir. Ənənəvi fond birjalrı - məsələn, NASDAQ və NYSE - artıq kripto törəmə alətləri üçün ayrıca bölmələr yaradır. Kripto aktivlər həm qısamüddətli spekulativ gəlir mənbəyi, həm də uzunmüddətli kapital qorunması vasitəsi kimi çıxış edir. Bu, maliyyə bazarlarında “dual təyinatlı” aktivlərin formalaşmasına gətirib çıxarır. Yüksək gəlirlilik, həmçinin yüksək risklə müşayiət olunduğundan, bu aktivlərin idarə olunması üçün peşəkar risk menecmenti mexanizmləri tələb olunur. Volatillik indeksi (Crypto Volatility Index - CVI) 2024-cü ilin birinci yarısında orta hesabla 72 bənd olmuşdur ki, bu da qızıl və neft bazarlarından təxminən 2,5 dəfə yüksəkdir [10, s.114].

Kripto fondların yaradılması həm də maliyyə bazarlarının demokratikləşməsi baxımından mühüm yenilikdir. Əvvəllər yalnız iri investorların çıxış imkanı olan kapital bazarlarına indi fərdi investorlar da mobil tətbiqlər vasitəsilə qoşula bilirlər. Bu, maliyyə bazarlarının inklüzivliyini artırır və kapital axınlarını daha bərabər paylayır. Azərbaycan maliyyə bazarlarında kripto aktivlərin birbaşa ticarəti hələ tam tənzimlənməsə də, potensial baxımından bu istiqamətdə ciddi imkanlar mövcuddur. Bakı Fond Birjası (BFB) 2025-ci ildən etibarən rəqəmsal aktivlərin qeydiyyatı və tokenləşdirilmiş dövlət istiqrazlarının buraxılışı üzrə araşdırmalar aparır. Bu təşəbbüs kripto əsaslı kapital bazarlarının formalaşması üçün vacib başlanğıc ola bilər. Azərbaycan investorlarının bir hissəsi artıq beynəlxalq birjalarda fəaliyyət göstərir və bu, milli investisiya mədəniyyətinin dəyişməsinə səbəb olur. Gələcəkdə “rəqəmsal investisiya fondu” və “blokçeyn ticarət platforması” kimi layihələrin reallaşması ölkənin maliyyə bazarlarını region səviyyəsində rəqabətədavamlı edə bilər.

Nəticə etibarilə, kripto aktivlər kapital bazarlarında təkcə texnoloji yenilik deyil, həm də yeni maliyyə düşüncə tərzinin başlanğıcıdır. Onların düzgün tənzimlənməsi və strateji şəkildə inteqrasiyası qlobal və milli səviyyədə investisiya mühitinin dayanıqlığını və şəffaflığını artıracaqdır.

Kriptovalyutalar beynəlxalq ödənişlər sistemində inqilabi dəyişikliklərə səbəb olmuşdur.

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

Ənənəvi bank sistemlərində beynəlxalq transferlər 2-3 iş günü tələb etdiyi halda, kriptə əməliyyatları bir neçə saniyə ərzində həyata keçirilir. Bu, xüsusilə kiçik və orta sahibkarlıq üçün əməliyyat çevikliyi yaradır. Ənənəvi maliyyə sistemlərində beynəlxalq əməliyyatlar çoxsaylı vasitəçilər - kommersiya bankları, müxbir hesablar və ödəniş şəbəkələri vasitəsilə həyata keçirilir. Bu sistemdə hər bir əlavə vasitəçi əməliyyatın dəyərini və müddətini artırır. Kriptə texnologiyaları isə mərkəzsiz blokçeyn prinsipi üzərində qurulduğundan, bütün bu vasitəçiləri aradan qaldırır. Nəticədə, əməliyyatlar birbaşa iki tərəf arasında aparılır və ödənişin təsdiqi üçün yalnız şəbəkə doğrulaması tələb olunur [14].

SWIFT sistemi ilə müqayisə

Əgər ənənəvi SWIFT vasitəsilə beynəlxalq köçürmələrdə komissiya haqqı 2–4% arasında dəyişirsə, kriptə əməliyyatlarında bu göstərici adətən 0.1-0.3% arasında olur. Bundan başqa, əməliyyat müddəti 48-72 saatdan 5-10 saniyəyə qədər azalır. Bu fərq beynəlxalq ticarətdə likvidliyin artırılmasına və ticarət dövriyyəsinin sürətlənməsinə birbaşa təsir göstərir. Beynəlxalq ticarətin rəqəmsallaşması prosesi, xüsusilə stablecoinlər və CBDC (mərkəzi bank rəqəmsal valyutaları) vasitəsilə yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Stablecoinlər (məsələn, USDT, USDC) qiymət sabitliyinə görə şirkətlər tərəfindən beynəlxalq ticarət əməliyyatlarında üstünlük təşkil edir. Məsələn, Asiya və Afrika regionları arasında 2024-cü ildə aparılan ticarət əməliyyatlarının 11%-i artıq kriptə əsaslı ödəniş sistemləri ilə həyata keçirilmişdir.

Kriptovalyutaların beynəlxalq ticarətə təsiri [11, s.156]:

1. Xərclərin azalması: Ticarət əməliyyatlarında bank komissiyalarının minimuma endirilməsi ixracatçı və idxalçılar üçün əlavə iqtisadi üstünlük yaradır.

2. Sürətli hesablaşma: Ödənişlərin saniyələr ərzində həyata keçirilməsi ticarət risklərini azaldır.

3. Ölçətanlıq və şəffaflıq: Blokçeyn üzərində aparılan əməliyyatlar izlənilə bilər və saxtalaşdırma riski aradan qalxır.

4. Valyuta risklərinin azalması: Dollarla dəstəklənən kriptə aktivlər (məsələn, USDT) valyuta məzənnələrinin dəyişməsindən yaranan itkiləri minimuma endirir.

Kriptə ödənişlərinin qlobal ticarət dövriyyəsində artması beynəlxalq iqtisadi əlaqələrin strukturunu dəyişir. Əvvəllər inkişaf etməkdə olan ölkələr ticarət əməliyyatlarında yüksək bank xərcləri və məhdud ödəniş infrastrukturuna görə çətinliklərlə üzləşirdilər. Hazırda isə kriptə texnologiyaları onlara daha az xərcəli və şəffaf alternativlər təqdim edir. Bu, xüsusilə Afrika, Latın Amerikası və Cənubi Asiya regionlarında ixrac əməliyyatlarının həcmi artırılmışdır.

Azərbaycan kimi ixrac yönümlü ölkələr üçün kriptə əsaslı beynəlxalq əməliyyatlar gələcəkdə ticarət effektivliyini artırmaq baxımından strateji əhəmiyyət daşıyır. Azərbaycanın qeyri-neft ixracı (xüsusilə kənd təsərrüfatı və texnoloji məhsullar) üçün kriptə ödəniş sistemlərinin tətbiqi həm valyuta risklərini azalda, həm də ixracatçıların likvidliyini təmin edə bilər. Məsələn, “Azərbaycan İxracatçılar Assosiasiyası” 2025-ci ildən kriptə əsaslı ödəniş modellərinin öyrənilməsi üzrə pilot layihə planlaşdırır. Eyni zamanda, rəqəmsal manat (CBDC) layihəsinin beynəlxalq ticarət sistemində inteqrasiyası Azərbaycanın regionda innovativ maliyyə mərkəzinə çevrilməsi üçün mühüm mərhələ ola bilər. Bu model, eyni zamanda, Azərbaycan ilə Türkiyə və Orta Asiya ölkələri arasında “rəqəmsal ticarət dəhlizi”nin formalaşmasına şərait yarada bilər [12, s.121].

Nəticə etibarilə, kriptə valyutalar beynəlxalq ticarət sisteminin daha səmərəli, şəffaf və inklüziv formaya keçməsinə təmin edir. Onların gələcəkdə dövlətlərarası hesablaşma aləti kimi qəbul edilməsi qlobal iqtisadi nizamın əsas sütunlarından birinə çevrilə bilər.

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

Azərbaycan kontekstində kriptovalyutaların tətbiqi və perspektivləri

Azərbaycan Respublikasında kriptovalyutalar üzrə tam qanunvericilik bazası formalaşmasa da, Mərkəzi Bank rəqəmsal manat layihəsini pilot mərhələdə sınaqdan keçirir. Bu təşəbbüs ölkədə maliyyə texnologiyalarının inkişafı və rəqəmsal iqtisadiyyatın dərinləşdirilməsi istiqamətində mühüm addımdır. Hazırkı mərhələdə kripto valyutaların hüquqi statusu “virtual aktiv” kimi müəyyənəlməyib, lakin bu istiqamətdə normativ çərçivənin yaradılması istiqamətində müzakirələr davam edir. 2023-cü ildə Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi, Mərkəzi Bank və Maliyyə Nazirliyi tərəfindən birgə işçi qrup yaradılmış və kripto aktivlərin dövryyəsi, mülki məsuliyyət və vergi öhdəliklərinin tənzimlənməsi ilə bağlı ilkin təkliflər hazırlanmışdır. Azərbaycanın hüquqi sistemində kripto valyutalarla bağlı açıq qanunvericilik boşluqları hələ də mövcuddur. Lakin beynəlxalq təcrübə göstərir ki, bu sahədə tənzimlənmənin əsas məqsədi qadağalar deyil, şəffaflıq və nəzarət mexanizmlərinin yaradılması olmalıdır. Məsələn, Estoniya və Litva kimi ölkələr kripto şirkətlər üçün lisenziya əsaslı fəaliyyət modelini tətbiq etməklə həm hüquqi nəzarəti təmin etmiş, həm də innovasiyaları stimullaşdırmışdır. Azərbaycan üçün də belə bir modelin tətbiqi məqsədəuyğun hesab edilə bilər. Bu, ölkədə fəaliyyət göstərən startaplara və “fintech” şirkətlərinə hüquqi sabitlik yaradacaq, eyni zamanda xarici investorların marağını artıracaqdır. “Rəqəmsal manat” layihəsinin inkişafı yalnız milli valyuta dövryyəsinə optimallaşdırmaqla kifayətlənmir, həm də kripto aktivlərin tədricən maliyyə sisteminə inteqrasiyası üçün eksperimental baza yaradır [5, s.46].

Ümumilikdə, hüquqi və institusional mühitin formalaşması Azərbaycanda kripto bazarının təhlükəsiz və dayanıqlı inkişafı üçün vacib şərtidir. Hüquqi çərçivə formalaşdıqdan sonra ölkə beynəlxalq rəqəmsal iqtisadi inteqrasiyada daha aktiv iştirak edə bilər. Bu, həm də Azərbaycanı Cənubi Qafqaz regionunda kripto tənzimləmələri üzrə lider ölkəyə çevirə bilər.

Maliyyə innovasiyaları və texnoloji inteqrasiya

Azərbaycanın “ASAN Pay”, “AzInTelecom” və “Kapital Bank rəqəmsal platformaları” kimi xidmətləri kripto texnologiyaları üçün ilkin infrastruktur rolunu oynayır. Rəqəmsal ödəniş sistemlərinin genişləndirilməsi blokçeyn əsaslı dövlət xidmətlərinin tətbiqi üçün əlverişli mühit yaradır. Maliyyə innovasiyaları baxımından Azərbaycan son illərdə regional miqyasda rəqəmsal transformasiyanın liderlərindən birinə çevrilməkdədir. Dövlət Xidmətləri Portalı, “e-Gov” platforması və elektron imza sistemləri vasitəsilə ölkədə vətəndaş-dövlət münasibətləri tam elektron müstəviyə keçmişdir. Bu sistemlər kripto texnologiyaları ilə inteqrasiya olunduqda, dövlət sektorunda əməliyyat xərcləri azalacaq, korrupsiya riskləri minimuma enəcək və şəffaflıq səviyyəsi yüksələcəkdir. Kripto texnologiyalarının inteqrasiyası həm də yerli bank sektorunun rəqəmsal inkişafına təkan verir. Artıq bir sıra banklar, o cümlədən “Kapital Bank” və “ABB” - blokçeyn əsaslı əməliyyat sistemlərini sınaqdan keçirməyə başlamışdır. Bu sistemlər vasitəsilə banklar real vaxt rejimində beynəlxalq ödənişlər həyata keçirə və kripto əsaslı ödəniş platformaları ilə birbaşa əməkdaşlıq edə bilər. Bundan əlavə, “fintech” startaplarının dəstəklənməsi üçün dövlət səviyyəsində “İnnovasiya Agentliyi” və “Startup ekosistemi dəstək fondu” yaradılmışdır. Bu qurumlar yerli sahibkarların kripto və blokçeyn əsaslı məhsullar hazırlamasına imkan verir [6, s.36].

Texnoloji inteqrasiyanın mühüm istiqamətlərindən biri də kripto əsaslı ödəniş terminallarının və mobil cüzdanların tətbiqidir. Bu, xüsusilə regionlarda nağdsız ödənişlərin genişlənməsini təmin edə bilər. Rəqəmsal cüzdanların “blockchain ID” ilə əlaqələndirilməsi və biometrik autentifikasiya mexanizmlərinin tətbiqi isə maliyyə təhlükəsizliyini gücləndirəcəkdir. Azərbaycan üçün belə texnoloji inteqrasiyalar yalnız iqtisadi səmərəlilik deyil, həm də sosial ədalət baxımın-

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

dan əhəmiyyətlidir. Çünki rəqəmsal xidmətlərə çıxış bərabərliyi regionlararası fərqlərin azaldılmasına xidmət edəcəkdir. Gələcək perspektivdə “Rəqəmsal Azərbaycan 2030” strategiyası çərçivəsində kripto texnologiyalarının dövlət və özəl sektorda paralel şəkildə tətbiqi planlaşdırıla bilər. Bu istiqamətdə beynəlxalq təcrübənin öyrənilməsi, xüsusilə Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Sinqapur və Estoniyanın rəqəmsal infrastruktur modellərinin tətbiqi ölkəmiz üçün prioritet istiqamətlərdəndir [7].

Kripto bazarının Azərbaycan iqtisadiyyatına integrasiyası üçün bir sıra tədbirlər zəruridir:

1. Normativ tənzimləmə və vergi mexanizmlərinin hazırlanması;
2. Kripto aktivlər üzrə audit və hesabatlılıq sisteminin yaradılması;
3. Təhsil müəssisələrində “Blockchain və Rəqəmsal Maliyyə” ixtisaslarının açılması;
4. Qafqaz regionu üçün “Kripto İnnovasiya Mərkəzi”nin təşkili.

Bu tədbirlər həyata keçirilərsə, Azərbaycan rəqəmsal maliyyə ekosistemində regional liderə çevrilə bilər. Azərbaycanın kripto bazarında institusional inkişafı üçün ilk addım hüquqi və fiskal mexanizmlərin formalaşdırılması olmalıdır. Hal-hazırda kripto aktivlərin vergi öhdəlikləri, mülki hüquq münasibətlərində statusu və audit prinsipləri tam şəkildə tənzimlənməyib. Bu vəziyyət həm investorlar, həm də bazar iştirakçıları üçün hüquqi qeyri-müəyyənlik yaradır. Kripto əməliyyatları üzrə vergi mexanizminin hazırlanması dövlət büdcəsi üçün yeni gəlir mənbələri formalaşdırıla bilər. Məsələn, Estoniyada 2024-cü ildən etibarən kripto əməliyyatları gəlir vergisi çərçivəsinə daxil edilib və bu, dövlət gəlirlərində təxminən 1,2% artıma səbəb olub. Azərbaycanda da bu təcrübə tətbiq olunsaydı, illik büdcə gəlirlərinə 100-150 milyon manat əlavə resurs cəlb edilə bilər. Eyni zamanda, audit və şəffaflıq mexanizmlərinin tətbiqi kripto bazarında etibarlılığın artırılması üçün vacibdir. Bunun üçün “Blockchain Audit Registry” adlı vahid dövlət platforması yaradılması təklif olunur. Bu sistem vasitəsilə ölkədə fəaliyyət göstərən bütün kripto şirkətlərinin əməliyyatları izlənilə, hesabatlılıq və şəffaflıq təmin edilə bilər. Rəqəmsal maliyyə sektorunun inkişafı üçün peşəkar kadr bazasının formalaşdırılması da strateji əhəmiyyət daşıyır. Universitetlərdə “Blockchain və Rəqəmsal Maliyyə”, “Kripto iqtisadiyyat və rəqəmsal aktivlər idarəçiliyi” kimi ixtisasların yaradılması vacibdir.

Azərbaycan üçün strateji məqsəd yalnız kripto bazarını inkişaf etdirmək deyil, həm də regionda innovativ maliyyə mərkəzinə çevrilmək olmalıdır. Bunun üçün “Qafqaz Kripto İnnovasiya Mərkəzi”nin yaradılması təklif olunur. Bu mərkəz bir neçə əsas funksiyanı yerinə yetirə bilər: kripto layihələrinin inkubasiyası, rəqəmsal aktivlər üzrə hüquqi və texnoloji konsaltinq xidmətləri, xarici investorlar üçün risk qiymətləndirmə və layihə maliyyələşməsi mexanizmləri, həmçinin regional konfranslar və akademik tədqiqatların təşkili. Kripto bazarının səmərəli inkişafı üçün dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı (“public-private partnership”) mühüm rol oynayır. Dövlət orqanları normativ-hüquqi baza və nəzarət mexanizmlərini təmin etməli, özəl sektor isə innovasiyanın lokomotivi kimi çıxış etməlidir. Bu əməkdaşlıq aşağıdakı sahələrdə reallaşdırıla bilər: dövlət tenderlərinin blokçeyn üzərindən aparılması, sosial ödənişlərin kripto əsaslı sınağı, ixracat əməliyyatlarında kripto ödəniş modellərinin tətbiqi və fintech inkubatorlarının vergi güzəştləri ilə stimullaşdırılması [4, s.102].

Kripto bazarının dayanıqlı inkişafı üçün institusional səviyyədə strateji sənədlərin hazırlanması vacibdir. Bu məqsədlə “Azərbaycan Kripto Strategiyası 2030” adlı konseptual proqram qəbul edilə bilər. Sənəddə dövlət və özəl sektorun integrasiyası mexanizmləri, rəqəmsal ticarət və beynəlxalq ödəniş sistemlərinin inkişaf planı, regional tərəfdaşlıq və risklərin idarəedilməsi strategiyası kimi istiqamətlər əhatə olunmalıdır. Azərbaycan beynəlxalq təşkilatlarla — OECD, Dünya Bankı, IMF və Financial Action Task Force (FATF) — əməkdaşlıq etməklə global tən-

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.

AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.

АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

zımləmə prinsiplərinə uyğun milli model formalaşdırıla bilər. Kripto iqtisadiyyatı gələcək onillikdə yalnız texnoloji deyil, həm də institusional transformasiya amilinə çevriləcəkdir. Azərbaycanın əsas məqsədi isə rəqəmsal maliyyə sisteminin təhlükəsiz, şəffaf və inklüziv şəkildə inkişafıdır. Normativ tənzimləmə, təhsil və texnoloji innovasiyalar sahəsində koordinasiyalı addımlar atılarsa, ölkə 2030-cu ilə qədər “Cənubi Qafqazın Rəqəmsal Maliyyə Mərkəzi” statusunu qazana bilər. Bu, həm iqtisadi diversifikasiyanın güclənməsinə, həm də Azərbaycanın beynəlxalq maliyyə xəritəsində strateji mövqeyinin möhkəmlənməsinə xidmət edəcəkdir.

Y E K U N

Müasir dövrdə kriptovalyutalar global maliyyə sisteminin dinamik transformasiyasını müəyyən edən əsas innovativ alətlərdən birinə çevrilmişdir. Onların meydana gəlməsi və sürətli yayılması yalnız texnoloji inqilab deyil, həm də iqtisadi münasibətlərin mahiyyətində köklü dəyişikliklər yaratmışdır. Kripto valyutalar mərkəzləşdirilmiş bank sistemlərinə alternativ olaraq formalaşaraq, maliyyə əməliyyatlarının şəffaflığını, səmərəliliyini və sürətini artırmış, eyni zamanda fərdi və institusional investorlar üçün yeni imkanlar açmışdır. Əldə olunan tədqiqat nəticələri göstərir ki, kripto aktivlər innovativ maliyyə strategiyalarının əsas komponentinə çevrilməkdədir. Onların tətbiqi yalnız ödəniş və investisiya vasitəsi kimi deyil, həm də maliyyə idarəetməsinin yeni forması kimi çıxış edir. Mərkəzsiz idarəetmə prinsipləri, ağıllı müqavilələr və rəqəmsal identifikasiya sistemləri vasitəsilə kripto texnologiyaları maliyyə sistemini daha demokratik, çevik və ədalətli hala gətirir. Bu, xüsusilə inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün kapital axınlarını sürətləndirmə və maliyyə inklüzivliyini artırma baxımından böyük üstünlük yaradır. Rəqəmsal iqtisadi sistemə keçid prosesi eyni zamanda dövlətlərin fiskal və monetar siyasətlərində yeni çağırışlar meydana çıxarır. Mərkəzi bankların nəzarətindən kənarda formalaşan kripto bazarları pul siyasətinin effektivliyini azalda bilər, lakin bu sistemlər dövlətlər üçün innovasiyanın idarə edilməsi baxımından yeni fərsətlər də təqdim edir. Buna görə də bir çox ölkələr – Çin, Avropa İttifaqı, BƏƏ və Yaponiya – rəqəmsal milli valyuta (CBDC) layihələrini həyata keçirməklə kripto texnologiyalarının müsbət tərəflərini rəsmi maliyyə sisteminə inteqrasiya etməyə çalışırlar.

Kriptovalyutaların beynəlxalq ticarət və transsərhəd əməliyyatlarda tətbiqi iqtisadi münasibətlərin global strukturunu dəyişməkdədir. Ənənəvi ödəniş sistemlərində vasitəçilərin aradan qaldırılması əməliyyat xərclərinin azalmasına və ticarətin sürətlənməsinə səbəb olmuşdur. Stablecoinlərin (məsələn, USDT, USDC) artan rolu isə ticarət dövriyyəsində qiymət sabitliyini təmin edərək valyuta risklərini minimuma endirmişdir. Bunun nəticəsində beynəlxalq iqtisadi münasibətlər daha balanslı və bərabər imkanlı sistemə keçid mərhələsindədir.

Azərbaycan kontekstində kripto valyutaların tətbiqi perspektivləri həm texnoloji, həm hüquqi, həm də iqtisadi baxımdan mühüm əhəmiyyət daşıyır. Ölkədə rəqəmsal infrastrukturun – “ASAN Pay”, “eGov”, “AzInTelecom” və “Rəqəmsal manat” layihələrinin – mövcudluğu bu texnologiyaların praktik inteqrasiyası üçün əlverişli zəmin yaradır. Bununla yanaşı, normativ tənzimləmələrin formalaşdırılması, kripto əməliyyatlarının vergi və audit mexanizmlərinin yaradılması, eləcə də bu sahədə kadr hazırlığı istiqamətində atılacaq addımlar Azərbaycanın regional rəqəmsal maliyyə mərkəzinə çevrilməsi üçün strateji baza formalaşdırıla bilər. Tədqiqatın nəticələrinə əsasən, kripto valyutalar yalnız maliyyə əməliyyatlarının sürətini və rahatlığını artırmır, eyni zamanda iqtisadi müstəqilliyi və şəffaflığı da gücləndirir. Onlar sosial ədalət, maliyyə bərabərliyi və inklüzivlik baxımından da mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Kripto iqtisadiyyatın geniş-

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.
AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.
АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

lənməsi gələcəkdə dövlətlərarası iqtisadi münasibətlərin əsasını təşkil edər, ənənəvi kapital bazarlarının funksiyalarını qismən əvəz edə bilər. Bununla belə, kriptobazarının riskləri də unudulmamalıdır. Qiymət dəyişkənliyi (volatillik), hüquqi qeyri-müəyyənlik, kibertəhlükələr və ekoloji amillər bu bazarın əsas problemləri kimi qalmaqdadır. Bu səbəbdən kriptoiqtisadiyyatın inkişafı yalnız texnoloji deyil, həm də tənzimləyici və etik yanaşma tələb edir. Dövlət və özəl sektor əməkdaşlığı, beynəlxalq hüquqi koordinasiya və rəqəmsal təhlükəsizlik mexanizmləri bu sahənin dayanıqlı inkişafı üçün zəruri şərtlərdir.

Ümumilikdə, kriptovalyutaların innovativ maliyyə strategiyalarında rolu qlobal maliyyə sisteminin gələcəyini müəyyən edən strateji istiqamət kimi dəyərləndirilə bilər. Bu valyutalar yalnız maliyyə aləti deyil, həm də rəqəmsal iqtisadi transformasiyanın əsas hərəkətverici qüvvəsidir. Azərbaycan kimi inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün isə bu texnologiyalar iqtisadi diversifikasiyanın, şəffaf idarəetmənin və yeni nəsil maliyyə modellərinin formalaşmasının əsas təməli ola bilər. Beləliklə, kriptoiqtisadiyyatının inkişafı nəinki maliyyə texnologiyalarının modernləşməsinə, həm də insan kapitalının, sosial ədalətin və iqtisadi sabitliyin möhkəmlənməsinə yönəlmiş qlobal bir prosesin tərkib hissəsidir. Gələcəkdə bu sahənin düzgün tənzimlənməsi və elmi əsaslarla idarə olunması bəşəriyyətin yeni maliyyə paradigmasına keçidini təmin edəcəkdir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Musayev E. Rəqəmsal iqtisadiyyat və maliyyə texnologiyaları. Bakı: Elm və Təhsil, 2023, 254 s.
2. Muslumov S. Maliyyənin əsasları. Bakı: BDU Nəşriyyatı, 2022, 312 s.
3. Quliyev R., Rüstəmov Ş. Maliyyə bazarlarının quruluşu və idarə olunması. Bakı: UNEC Nəşriyyatı, 2021, 228 s.
4. Əliyev M. FinTech və rəqəmsal maliyyə strategiyaları. Bakı: Adiloğlu, 2023, 190 s.
5. Səlimova N. "Kripto aktivlərin iqtisadi sistemdə rolu və tənzimlənməsi." Azərbaycan Maliyyə Jurnalı, №2(46), 2023, s. 45–58.
6. Həsənov R. "Rəqəmsal valyutalar və pul siyasətinin transformasiyası." İqtisadiyyat və İnnovasiya, №1(12), 2024, s. 33–47.
7. Qasımova F. "Blokçeyn texnologiyasının maliyyə sisteminə inteqrasiyası." Müasir İqtisadi Araşdırmalar, №3(7), 2023, s. 22–36.
8. Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı. Rəqəmsal Manat Konsepsiyası və Sınaq Hesabatı. Bakı: Mərkəzi Bank, 2024, 56 s.
9. Azərbaycan Respublikası Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyi. Rəqəmsal Transformasiya Strategiyası 2022–2026. Bakı: Nazirlik, 2023, 44 s.
10. Tapscott, D., Tapscott, A. Blockchain Revolution: How the Technology Behind Bitcoin Is Changing Money, Business and the World. London: Penguin, 2018, 368 s.
11. Narayanan, A., Bonneau, J., Felten, E., Miller, A., & Goldfeder, S. Bitcoin and Cryptocurrency Technologies: A Comprehensive Introduction. Princeton: Princeton University Press, 2016, 336 s.
12. Casey, M. J., Vigna, P. The Truth Machine: The Blockchain and the Future of Everything. New York: St. Martin's Press, 2018, 352 s.
13. Mankiw, N. G. Principles of Economics (9th Edition). Boston: Cengage Learning, 2020, 928 s.
14. International Monetary Fund (IMF). Global Financial Stability Report: The Role of Digital Assets in the Financial System. Washington D.C.: IMF, 2024, 142 s.
15. World Bank. Digital Economy and Financial Inclusion Report. Washington D.C.: World Bank, 2023, 118 s.

*Dilara Amiraslan Amiraslanova,
Ph.D. (Econ.), Associate Professor,
Baku Business University,
E.mail: dilare.amiraslanova@mail.ru
© Amiraslanova D.A., 2025*

ASSESSMENT OF THE IMPACT OF CRYPTOCURRENCIES ON INNOVATIVE FINANCIAL STRATEGIES

A B S T R A C T

The purpose of the research - is to determine the role of cryptocurrencies (such as Bitcoin, Ethereum, and stablecoins) in innovative financial strategies, and to analyze their integration opportunities and risks within traditional financial systems. The research identifies both theoretical and practical effects of the crypto market on financial decision-making, capital management, and investment models.

The methodology of the research - analytical and comparative methods were applied in the study. The data base includes reports from international financial organizations (IMF, World Bank), crypto market platforms (CoinMarketCap, Binance Research), and official publications of national financial institutions. Statistical analysis, graphical modeling, and synthesis of scientific literature formed the methodological foundation of the research.

The practical importance of the research - the findings can be applied in the digitalization of public financial policy, legal regulation of crypto assets, and the development of innovative investment strategies. The results are also useful for financial institutions, startups and investors in terms of risk management and improving profitability.

The results of the research - the study reveals that cryptocurrencies, in addition to serving as a source of liquidity in financial markets, have become a driving force of digital transformation. Their application increases the speed of capital flows, reduces transaction costs, and enhances financial inclusion. However, high price volatility and regulatory uncertainty remain major risk factors affecting system stability.

The originality and scientific novelty of the research - this study is distinguished by its comprehensive analysis of cryptocurrencies not merely as alternative payment instruments but as strategic tools in shaping innovative financial strategies. The results contribute to the identification of new scientific directions for the digital adaptation of national financial systems.

Keywords: cryptocurrency, innovative financial strategies, digital economy, blockchain technology, financial innovations, digital transformation, smart contracts.

AUDİT 2025, 4 (50), səh. 45-56.
AUDIT 2025, 4 (50), pp. 45-56.
АУДИТ 2025, 4 (50), стр. 45-56.

*Амирасланова Диляра Амираслан кызы,
доктор философии по праву, доцент,
Бакинский Университет Бизнеса,
Email: dilare.amiraslanova@mail.ru
© Амирасланова Д.А., 2025*

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ КРИПТОВАЛЮТ НА ИННОВАЦИОННЫЕ ФИНАНСОВЫЕ СТРАТЕГИИ

Р Е З Ю М Е

Цель исследования - определить роль криптовалют (таких как Bitcoin, Ethereum и stablecoin) в формировании инновационных финансовых стратегий, а также проанализировать их возможности интеграции и риски в рамках традиционной финансовой системы. Исследование выявляет как теоретические, так и практические аспекты влияния криптовалютного рынка на финансовое принятие решений, управление капиталом и инвестиционные модели.

Методология исследования - в исследовании применялись аналитические и сравнительные методы. В качестве источников данных использовались отчёты международных финансовых организаций (МВФ, Всемирный банк), криптовалютных платформ (CoinMarketCap, Binance Research), а также официальные документы национальных финансовых институтов. Анализ статистических показателей, графическое моделирование и синтез научной литературы составили методологическую основу исследования.

Практическая значимость исследования - результаты могут быть использованы при цифровизации государственной финансовой политики, правовом регулировании криптоактивов и разработке инновационных инвестиционных стратегий. Полученные выводы также представляют интерес для финансовых институтов, стартапов и инвесторов с точки зрения управления рисками и повышения доходности.

Результаты исследования - в ходе анализа установлено, что криптовалюты, выступая источником ликвидности на финансовых рынках, одновременно становятся движущей силой цифровой трансформации. Их использование ускоряет потоки капитала, снижает операционные издержки и способствует финансовой инклюзии. Однако высокая волатильность цен и отсутствие нормативной определенности остаются ключевыми факторами риска, влияющими на стабильность финансовой системы.

Оригинальность и научная новизна исследования - данная работа отличается комплексным подходом к анализу криптовалют не только как альтернативного платёжного инструмента, но и как стратегического элемента формирования инновационных финансовых стратегий. Полученные результаты способствуют развитию новых научных направлений в области цифровой адаптации национальных финансовых систем.

Ключевые слова: криптовалюта, инновационные финансовые стратегии, цифровая экономика, блокчейн-технологии, финансовые инновации, цифровая трансформация, смарт-контракты.

*Məqalə redaksiyaya daxil olmuşdur:
25.06.2025
Təkrar işlənməyə göndərilmişdir:
03.09.2025
Çapa qəbul olunmuşdur: 10.11.2025*

*Дата поступления статьи в
редакцию: 25.06.2025
Отправлено на повторную обработку:
03.09.2025
Принято к печати: 10.11.2025*

*The date of the admission of the article
to the editorial office: 25.06.2025
Send for reprocessing: 03.09.2025
Accepted for publication: 10.11.2025*